

BUITEN

30^E JAARGANG N^O. 23

ZATERDAG 6 JUNI 1936

Foto C. J. Steenbergh

BIJ HUIZE POSTWIJCK TE BAAMBRUGGE

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

BIJ HUIZE POSTWIJCK TE BAAMBRUGGE (ILL.)	BLZ. 265
DE SPIEGEL-MAAGD DOOR LAFCADIO HEARN	BLZ. 266—267
HET KOREN DOOR WS.	BLZ. 267
DE SCHOONE SLAAPSTER GEWEKT (GEÏLL.), DOOR H. VAN LOON	BLZ. 268—270
DE GRUTTO (GEÏLL.), DOOR MR. FR. HAVER-SCHMIDT	BLZ. 271—272
PORTULACA GRANDIFLORA (GEÏLL.), DOOR G. KROMDIJK	BLZ. 272—273
DE PRAEHISTORIE VAN DEN MENSCH (GEÏLL.), DOOR J. H. VAN WIERINGEN (II)	BLZ. 273—275
KOCHIA TRICHOPHYLLA (GEÏLL.), DOOR G. KROMDIJK	BLZ. 275—276
HET RAADHUIS VAN SON EN BREUGEL (N.B.) en EEN BEUKENLAAN IN HET PRACHTIGE ULVEN-HOUTSCHE BOSCH BIJ BREDA (ILL.)	BLZ. 276

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar **Rokin 74—76, Amsterdam**. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, is verboden.

De spiegel-maagd

DOOR LAFCADIO HEARN

IN de periode van het Ashikaga Sjogoenaat geraakte de tempel van Ogawachi-Myojin te Minami-Ise in verval en de daimio van het district, Heer Kitahataké, was door oorlog en andere omstandigheden niet in staat om voor het herstellen van het gebouw zorg te dragen. Toen riep Matsoemoera Hyogo, de beheerende sjinto priester, de hulp in van den grooten daimio Hosokawa te Kyoto, van wien bekend was, dat hij invloed had bij den Sjogoen. Heer Hosokawa ontving den priester vriendelijk en beloofde met den Sjogoen te spreken maar hij zeide tevens, dat in ieder geval een schenking voor de herstelling niet dadelijk kon gedaan worden zonder het noodige onderzoek en belangrijke vertraging en hij raadde Matsoemoera aan in de hoofdstad te blijven, terwijl de zaak geregeld werd. Matsoemoera bracht daarom zijn familie naar Kyoto over en huurde een huis in de oude wijk Kyogokoe. Dit huis, hoewel mooi en ruim, had lang leeg gestaan en er werd gezegd, dat het een ongelukshuis was. Aan den noordoostkant ervan was een welput en verscheidene vroegere bewoners hadden zich in dien put geworpen zonder eenige bekende reden. Maar omdat Matsoemoera een sjinto priester was, was hij niet bang voor booze geesten en spoedig maakte hij het zich gezellig in zijn nieuwe woning. In den zomer van dat jaar heerschte er groote droogte; maandenlang viel er geen regen in de vijf centrale provincies, de rivierbeddingen droogden op, de welputten gaven geen water meer en zelfs in de hoofdstad was gebrek aan water. Maar de put in Matsoemoera's tuin bleef bijna vol en het water, dat koel en helder was, met een zacht-blauwe tint, scheen door een bron te worden aangevuld. Gedurende het warme jaargetijde kwamen veel menschen uit alle deelen van de stad water vragen en Matsoemoera veroorloofde hun zooveel te nemen als

zij wenschten. Niettemin scheen de voorraad niet te verminderen. Maar op een morgen werd het lichaam van een jongen knecht, die voor een nabijwonende familie water was komen halen, drijvend in den put gevonden. Men kon geen reden tot zelfmoord bedenken en Matsoemoera, die zich de onplezierige verhalen omtrent den put herinnerde, begon een onzichtbaren slechten invloed te bevroeden. Hij ging zelf den welput onderzoeken met het plan een hek omheen te laten maken en, terwijl hij daar alleen stond, werd hij opgeschrikt door een plotselinge beweging in het water, alsof er iets in leefde. Spoedig hield de beweging weer op en toen zag hij duidelijk weerkaatst in de stille oppervlakte, de gedaante van een jong meisje, blijkbaar ongeveer negentien of twintig jaar oud. Eerst was haar gelaat slechts van opzij te zien, maar toen wendde zij hem naar hem toe en glimlachte. Onmiddellijk voelde hij een vreemde gewaarwording in zijn hart en een duizeligheid beving hem als de bedwelming van wijn en alles werd zwart, behalve dat glimlachend gelaat — blank en schoon als maanlicht en blijkbaar steeds schooner wordend en hem naar beneden lokkend — neer, neer, diep naar de duisternis. Maar met een wanhopige krachtsinspanning her kreeg hij zijn wil en deed de oogen dicht en toen hij ze weer opende, bevond hij, dat hij nog over den rand van den put geleund hing, maar het gelaat was verdwenen en het licht teruggekeerd. Een oogenblik langer van duizeligheid — een oogenblik meer van die verblindende aantrekkingskracht, en hij zou nimmer meer de zon gezien hebben. Naar huis teruggekeerd, gaf hij zijn bedienden bevel den put onder geen omstandigheden te naderen, of iemand toe te staan er water uit te halen en den volgende dag liet hij een sterk hek om den put maken. Ongeveer een week, nadat het hek geplaatst was, eindigde de droogte met een zware regenbui, vergezeld van wind, bliksem en donder; zulk een geweldig onweder, dat de geheele stad schudde als van een aardbeving. Drie dagen en drie nachten lang duurde de regen en het onweer. Gedurende den derden stormnacht, op het uur van den Os, werd geklop gehoord op de deur der woning van den priester en de stem van een vrouw verzocht om toegelaten te worden, maar Matsoemoera, gewaarschuwd door zijn ervaring met den put, verbood zijn bedienden om open te doen en ging zelf naar de deur en vroeg: „Wie roept daar?” Een vrouwestem antwoordde: „Vergeving, ik ben het, Yayoi! Ik heb Matsoemoera Sama iets mede te deelen, iets zeer gewichtigs . . . doe alstublieft open!” Matsoemoera deed de deur toen heel voorzichtig half open en zag hetzelfde schoone gelaat, dat hem van den put uit had toegelachen, maar het glimlachte nu niet, het had een zeer treurige uitdrukking. „Ge zult niet in mijn huis komen”, riep de priester uit. „Gij zijt geen menschelijk wezen, maar een bron-geest . . . waarom tracht ge zoo wreedaardig de menschen te lokken en te dooden?” Met een stem, die klonk als het gerinkel van juweelen, antwoordde de bron-geest: „Dat is juist de zaak, waarover ik met u wilde spreken . . . Ik heb nimmer het verlangen gehad menschelijke wezens te treffen, maar van oude tijden af leefde er een vergiftige draak in dien put; hij was meester van den put en door hem

bleef hij steeds vol. Lang geleden viel ik in het water en werd daardoor ondergeschikt aan hem en hij had de macht om mij menschen naar hun dood te lokken, opdat hij hun bloed zou kunnen drinken. Maar nu heeft de Hemelsche Heerscher den draak bevolen voortaan in het meer Torii-no-Iké te wonen. Nadat hij vertrokken was, was ik dus in staat er uit te komen om uwe hulp in te roepen. Er is nu heel weinig water in den put, omdat de draak weg is en als ge een onderzoek wilt laten instellen, zal mijn lichaam daar gevonden worden. Ik verzoek u mijn lichaam zonder verwijl uit den put te redden en ik zal zeker uw goedheid beloonen". Nadat zij dit gezegd had, verdween zij in den nacht. ☼ Voor dat de morgenstond aanbrak, was de storm bedaard en toen de zon verrees, was er geen wolkje aan den puur-blauwen hemel. Matsoemoera liet vroeg mannen komen om den put schoon te maken en te onderzoeken en tot ieders verwondering was hij bijna droog. Op den bodem vond men eenige zeer ouderwetsche haarversierselen en een metalen spiegel van bijzonderen vorm, maar geen spoor van eenig lichaam, van mensch noch dier. ☼ Matsoemoera vermoedde echter, dat de spiegel wel eenige opheldering van het mysterie zou kunnen geven, want zulk een spiegel is een bijzonder voorwerp en heeft een eigen ziel en de ziel van een spiegel is vrouwelijk. Deze spiegel, die heel oud scheen te zijn, was sterk aangezet, maar gereinigd bleek hij van zeldzaam en kostbaar maaksel te zijn en er waren wonderlijke figuren en verscheidene letterteekens op den rug. Sommige van die teekens waren onherkenbaar geworden, maar men kon nog een gedeelte van een datum onderscheiden en teekens, die beduiden: derde maand, de derde dag. De derde maand werd gewoonlijk Yayoi genoemd (wat beteekent de maand van aanwas) en de derde dag der derde maand, die een feestdag is, wordt nog Yayoi-no-sekkoe genoemd. ☼ Daar Matsoemoera zich herinnerde, dat de bron-geest zichzelf Yayoi genoemd had, was hij er bijna zeker van, dat de spookachtige bezoeker niemand anders was geweest dan de ziel van den spiegel en hij besloot daarom den spiegel met allen eerbied aan een geest verschuldigd, te behandelen. Nadat hij hem zorgvuldig had laten polijsten en verzilveren, liet hij een kast van edel hout ervoor maken en een aparte kamer in zijn huis inrichten om hem te bewaren. ☼ Op den avond van dezelfde dag, waarop de spiegel eerbiedig in die kamer was neergelegd, verscheen Yayoi zelf onverwacht voor den priester, terwijl hij alleen in zijn studeerkamer zat. Zij zag er nog lieftalliger uit dan tevoren, maar het schijnsel van haar schoonheid was nu zacht als het licht van de maan in den zomer, als het door puur-witte wolken heen schijnt. Nadat zij Matsoemoera nederig begroet had, zeide zij met haar zachte, helderklinkende stem: „Nu ge mij uit de eenzaamheid en het verdriet gered hebt, kom ik u bedanken. Ik ben werkelijk, zooals ge verondersteld hebt, de geest van den spiegel. Het was in den tijd van Keizer Saimei, dat ik voor het eerst uit Koedara hierheen werd gebracht en ik verbleef in een voorname woning tot den tijd van Keizer Saga. Daarna werd ik een erfstuk van het Huis van Foejiwara en bleef dat tot de periode van Hogen, toen ik in den put viel. De Heer van de

bron was een vergiftigde draak, die placht te wonen in een meer, dat eens een groot gedeelte van dit district bedekte, maar, nadat op bevel van de regeering het meer was aangeplempt, opdat er huizen konden worden gebouwd, nam de draak den welput in bezit en toen ik er in viel, werd ik ondergeschikt aan hem en werd gedwongen vele menschen naar hun dood te lokken. Maar de goden hebben hem voor eeuwig verbannen . . . en nu heb ik u nog een gunst te vragen; ik smeeke u namelijk dat u mij zult aanbieden aan den Sjogoen, den Heer Yoshimasa, die afstamt van mijn vroegere eigenaars. Bewijs mij slechts dezen laatsten grooten vriendendienst en het zal u geluk aanbrengen . . . Maar ik moet u ook waarschuwen voor een gevaar: na morgen moet ge niet in dit huis blijven, want het zal verwoest worden". En met deze waarschuwendende woorden verdween Yayoi. ☼ Matsoemoera trok voordeel uit deze waarschuwing en bracht den volgende dag zijn familie en bezittingen naar een ander district over en bijna onmiddellijk daarna stak weer een storm op, nog heviger dan de eerste en die een vloedgolf veroorzaakte, welke het huis, waarin hij gewoond had, wegspoelde. Eenigen tijd later gelukte het Matsoemoera door tusschenkomst van den Heer Hosokawa een audiëntie bij den Sjogoen Yoshimasa te verkrijgen, aan wien hij den spiegel ten geschenke aanbood, met een geschreven relaas van zijn wonderlijke geschiedenis. Toen werd de voorspelling van den geest van den spiegel waarheid, want de Sjogoen, zeer verheugd met deze bijzondere gift, vereerde niet alleen Matsoemoera met kostbare geschenken, maar bestemde tevens een groote som gelds voor den herbouw van den tempel van Ogawachi-Myojin.

HET KOREN

HET koren is gegroeid, ondanks de droogte. ☼ Het is manshoog geworden. Het zou zijn lange halmen misschien al bijna boven je hoofd uitsteken, als je er doorheen zou loopen. Toch is het nog groen. Het glanst in het klare licht van de zomerzon. En het is lenig. Het buigt en het heft zich op, het golft in den stijven Noordooster, die droog als kurk en prikkelend door het stof vanover de verre zandgronden komt aanstuiven. Het is een meer van groen, dat daar maar te wiegelen staat, hoog boven het glimmende grasveldje; het is een kleine zee, die deint, maar veel gracieuzer, veel luchtiger dan het ietwat logge en zwaarmoedige water: het wuift, het danst en ik weet ter wereld geen beweging, die in lichtheid en sierlijkheid hiermee kan worden vergeleken. ☼ Midden in het korenveld staat het gereedschapshuisje van den boer. Het hoort er zoo heelemaal bij. Het is niet kunstig, het is niet mooi, het heeft geenerlei pretentie dan zijn bergruimte, en toch staat het daar, alsof het er gegroeid is, tegelijk met de halmen, die het omringen, en het voor het grootste gedeelte aan het oog hebben onttrokken. ☼ Het koren groeit. Het brood schiet uit de aarde, wier mildheid nooit ten einde schijnt te raken. De crisis woedt, de armoede en het gebrek maken hun slachtoffers aan alle zijden, maar het koren groeit. Een wereld kraakt in haar voegen . . maar de halmen schieten in hun schoone oprechtheid en eenvoud uit den barmhartigen grond. De aarde geeft, en geeft maar zonder ophouden. Misschien is het hopeloos antropomorfisch gedacht, en een typisch staaltje van een derde-rangs-filosofie, die „menschlich allzu menschlich" is . . Maar zou het koren zijn blijde beweging niet te danken hebben aan het feit, dat het de groote, vrijwillige gift van onze goede aarde is? Als men ziet, hoe koud en vreugdeloos onze harten worden door de bezuinigingen, die wij ons opleggen, en ons de vreugde van het geven verleeren. Maar het koren kan goddank nog dansen. In het licht en in den Noordooster. Ws.

HET SLAAPVERTREK VAN LODEWIJK XIV IN HET SLOT VAN VERSAILLES

DE SCHOONE SLAAPSTER GEWEKT

DOOR H. VAN LOON

HET gros van de toeristen leest in Baedeker, wat ze te Versailles moeten zien. Ze laten zich in snelle kudden door de vergane pracht van het kasteel leiden, monken bij de zinspelingen van den gids op de stoutigheden van de koningen en de geheime deuren, krijgen volstrekt niet alles te zien, dolen wat kouwelijk door het park, vinden niet veel aan de niet springende waterwerken, mompelen iets over de springertjes van Oosterbeek en haasten zich terug naar Parijs. Tot voor kort was de spiegelzaal, waar aan de laatste oorlogen tusschen Frankrijk en Duitschland een einde kwam, nog het bezienswaardigst. ☼ Dat moet anders worden, hielden de heeren Rockefeller, Patrick Bonnet, de hoofdarchitect en de nieuwe burgemeester van de oude koningsstad elkander voor. De eerste leverde het kapitaal om de schoone slaapster uit den eeuwenlangen sluimer te wekken, de tweede wijdde zijn voornaamste zorg aan het park en alles, wat erin staat en den burgemeester is het er vooral om te doen, in letterlijken en figuurlijken zin de schoonheden van het slot in reliëf te brengen. ☼ De weidsche gevel is aan een nieuw soort bestraling onderworpen, weliswaar voorloopig op proef. Een stralenbundel van geconcentreerde kracht wordt er op gericht, wat den indruk maakt van zonlicht. Na een vergelijking van de werking der lichtbronnen op den beganen grond en

op de daken werd die uit de hoogte gekozen. En hierbij is gezorgd, dat geen enkele lamp zichtbaar is, wat door verblinding het zien van den gevel zou gehinderd hebben. ☼ De genoemde architect beijvert zich al jaren, aan de bosschages en andere „bouwsels” van het park den luister te hergeven, die ze onder Lodewijk XIV, XV en XVI bezaten. Daartoe behoort het aangenamer en indrukwekkender maken van den toegang tot het museum door voltooiing van de groote trap, wat aan Lodewijk XV door financieele moeilijkheden onmogelijk gemaakt werd. Dan eischte de herbeplanting van het domein diens zorgvuldige aandacht. De meeste boomen verkeerden in een staat van ontplooiing, die maar kort aan het verval voorafgaat. Om hierin te voorzien heeft hij op groote onderlinge afstanden „plaatsvervangers” laten zetten, die men 20 tot 30 jaren laat uitgroeien, waarna ze ten behoeve van gezamenlijken herplant zullen dienen. ☼ De kiesheid van de taak schuilt hierin, dat Bonnet eenerzijds op grond van oude documenten streeft naar een reconstructie van den toestand ten tijde van de glorie, aan den anderen kant met de eischen van den tegenwoordigen tijd moet rekening houden en zoowel een slaafsche navolging, insoover deze zou strijden met de eischen van het huidige bezoek, als fantazieën, voor het geval de documentatie te kort schiet, behoort te vermijden. Heftige polemieken

Foto S. Boiron

HET KASTEEL VAN VERSAILLES MET GEVELVERLICHTING

hebben zich dienaangaande ontwikkeld. ☼ Gemakkelijker is de taak, wanneer de geschiedenis zelf den weg wijst gelijk met de geweldige marmeren badkuip van Lodewijk XIV, welk instrument tijdens de regeering van zijn opvolger door een vloer werd gedekt — het was te log om weggesleept te worden — en, onlangs weer ontdekt, opnieuw een plaats gekregen heeft. Men daalde langs een trapje in dit bekken af, dat met steenen dolfijnen en dergelijke figuren versierd was. ☼ Het meest heeft Patrick Bonnet over den herbouw van het „gehucht” van Marie Antoinette te hooren gekregen, waar behalve in den tempel van de liefde, het Chineesche paviljoen, den salon voor de muziek, het spel van de ringen en de betooveringen van den Engelschen tuin zich de galante avonturen van de ongelukkige koningin hebben afgespeeld. In 1774 gaf Lodewijk XVI haar Klein Trianon ten geschenke en dadelijk gooide ze er de strenge lijnen en stijve perken van le Nôtre dooreen ten einde er een tuin in Engelschen stijl met opgaand hout, beukenhagen en toefen dicht gewas te laten aanleggen. Een uitzichttoren kwam er te staan en een donkere grot, geheel met mos bekleed, werd er gegraven. Acht jaar gingen er overheen op kosten van de belastingbetalers. ☼ In 1781 — ze was toen 26 jaar — kreeg de koningin het in ’t hoofd bij

Trianon een gehucht te laten optrekken naar het voorbeeld van hetgeen Louise de Condé te Chantilly had gesticht. In 1783 begonnen de werkzaamheden. Marie Antoinette was een Weensche, verzot op buitenuitspanningen en priëlen, waar vooral des Zondags over de heele wereld, maar te Weenen misschien het liefst, het jonge-volk in fleurige guirlanden of twee aan twee bijeenkomt om te minnekoozen. Een dorp van twaalf huisjes werd uit den grond gestampt, de broze gril van een wufte vrouw en tegelijkertijd het monument voor den smaak van een tijdperk. ☼ De architect Mique liet een vijver graven en wijdde de meeste aandacht aan de kanalisaties. Vervolgens verrezen aan de oevers die rustieke bouwsels, molen, melkerij, vischschuur, hoeve, school. Elk van die „boersche” stulpen kreeg haar tuintje en bongerd en een broeikas werd er op uitdrukkelijk verlangen van de soevereine aan toegevoegd, want overal wenschte zij overvloed van bloemen. Kortom, het werd ’t decor voor een hof-, een hoofsch carnaval, waarbij de personen zich verkleed aan landelijke spelen overgaven. Marie Antoinette in eigen persoon fungeerde als boerin en de graaf van Provence, die dertig jaar later Lodewijk XVIII zou zijn, als schoolmeester. ☼ Marie Antoinette had er haar eigen woning, even weelderig ingericht als Trianon, maar de etikette van dit paleis bleef er gebannen. De

DE MOLEN — RECHTS OP DEN ACHTERGROND HET HUIS VAN DEN HEER — IN HET GEHUCHT VAN MARIA ANTOINETTE

gasten mochten er in gewone dracht verschijnen, tenzij ze aan een landelijke vermomming de voorkeur gaven. De koningin droeg een gewonen strooien hoed met margerieten en luchtige gewaden en in de rondte zwierden aanbidders, prinsen en graven, bij wie de Hongaar Esterhazy. De knappe Fersen, de jonge Zweedsche kolonel, behoorde tot de vaste genoodigden. Voor het volk bleef dit spelemeien, dit bellen blazen aan den rand van den afgrond, niet verborgen. Koning Lodewijk XVI werd openlijk in liedjes en op andere manier voor den gek gehouden en toen in 1785 het bekende schandaal van het halssnoer der koningin uitbrak, kende de stoutmoedigheid van de chansonniers geen grenzen meer.

Daarmee kwam een keer in dit zorgeloze bestaan. Er schoven dichte wolken over de daken in stuc van het ijdele gehucht, waar men de koningin minder en minder zag. Maar in den zomer van 1788 trachtte ze er nog vergetelheid te vinden en zelfs werd men er haar nog den avond van 5 October 1789 in een slagregen gewaar, toen haar gemaal vernam, dat het uitgehongerde volk van Parijs naar Versailles oprukte in een onweerstaanbare colonne, die de Zwitsers van het paleis tevergeefs zouden trachten te keeren.... De dagen van het sollen met linten-om-den hals-dragendeschapen waren voor goed voorbij. Weldra zou de heete adem van de Revolutie over dit nuffige speelgoed

HET HUIS VAN DE KONINGIN IN HET GEHUCHT VAN MARIE ANTOINETTE

voor groote menschen gaan. Wat daarin bekoorlijk was, kreeg een al te bitteren smaak. Dit decor van de Opéra Comique herinnerde te rauw aan wat de massa in die jaren uit te staan en wat zij voor die en andere brood-dronkenheid op te brengen had. Een jarenlange inzinking is erop gevolgd. Niemand durfde eigenlijk aan de sporen van dien tijd raken, laat staan ze tot nieuw leven wekken. Allerwege werden de lichte bouwvallen overwoekerd door gras, netels en doorngewas. Allengs was niets meer te zien van de

DE SPIEGELZAAL IN HET SLOT VAN VERSAILLES

teekening dier Engelsche tuinen. Dank zij den reeds genoemden Patrick Bonnet is dit anders geworden. Geduldig, met eerbiedige handen, is nieuw leven uit deze ruïnes gebloeid, het overtollige kruid weggevoerd, de muren van de beroemde melkerij kregen een laagje witsel en de vertrekken werden van wit marmer voorzien. Er kwamen weer vruchtboomen te staan, bloemen zijn in de perken geplant en met de sierlijke hutten ontstonden weer de intieme bosschages, die aan de geschiedenis, zij het de

„kleine geschiedenis”, behooren. Dit alles „aan de hand van” oude gravures en nauwkeurige plannen, waarmee de zekerheid verkregen werd, dat de herbouwde tuinen, berceaux en prieelen een precies beeld geven van den toestand vóór 1789. De kleine gaarden met de door palmboompjes omsloten perken, zelf op hun beurt door lichte hekken omgeven,

met veldbloemen getooid, door eerbiedwaardige boomen overschaduwd, onderling verbonden door iets als holle wegen over den beganen grond, waar rozen tegen klimmen, dit alles moet geheel aan de historische werkelijkheid beantwoorden. Al moge men er thans romantiek in zien, deze leefde blijkbaar niet in den geest van de koningin.

En tegenover de klachten beroemt de architect zich erop, hiertoe geen enkelen boom te hebben opgeofferd. Zoo kan men de huisjes bewonderen

zonder ze te mogen betreden: het verval van weleer zou anders te spoedig terugkeeren: behalve de genoemde het huis van den waker, de duiventil, de toren van Marlborough evenals het huis van de koningin zelf. En tot eere van Bonnet zoowel als van zijn tegenstanders moet gezegd worden, dat de pennestrijd al een poos geleden verstomd is.

ROUSSEAU en VOLTAIRE waren in hun jonge jaren goede vrienden. Op zekeren dag kreeg deze vriendschap echter een hevige knak, die zij ook nooit te boven gekomen is. De schuldige in deze was Voltaire, die te ver gegaan was met zijn spot. Rousseau had hem een gedicht gezonden en om zijn oordeel verzocht. Voltaire antwoordde: „Ge hebt een ode aan het nageslacht gericht. Ik betwijfel echter, of zij het adres bereiken zal!” Rousseau heeft dit nooit vergeten.

DE GRUTTO

DOOR Mr. Fr. HAVERSCHMIDT

TOT een van de meest karakteristieke vertegenwoordigers der weidevogels van ons land behoort deze mooie steltlooper met den langen snavel, wiens voorkomen niet alleen

tot de lage weilanden beperkt is, maar die ook broedt op niet te droge heidevelden, in duinpannen en ook zelfs in moerassen. ☼ Op vele plaatsen is de grutto zelfs talrijker dan de kievit en vooral zijn luidruchtigheid in den broedtijd doet hem nog meer dan dezen opvallen. In Maart, als de grutto's uit hun winterkwartieren op de oude broedplaatsen terugkeeren, hoort men overal hun prachtige roep „grutto, grutto” weerklinken, waar-

aan hij zijn Nederlandschen naam, die een klanknabootsing is, ontleent. Aan dezen mooien roep is in den paartijd een zeer karakteristieke vlucht ver-

bonden, die men, als men haar eenmaal gezien heeft, niet licht vergeten zal. Hoog in de lucht vliegt de vogel al roepend met rhythmischen vleugelslag rond, waarbij hij zich steeds bij iederen roep nu eens op de linkerzijde, dan weer op de rechterzijde werpt. Deze vlucht kan geruimen tijd duren, totdat de roep van den vogel ineens

verstomt en hij zich in suizende vaart laat vallen, om op den bodem neer te strijken. Vooral op terreinen waar de grutto talrijk is — en die zijn er gelukkig genoeg — kan men einde Maart en gedurende April deze vlucht allerwege waarnemen. ☼ Het duurt echter nog wel tot half April eer de eieren, vrijwel altijd vier in getal, die van een donker olijfgroene kleur zijn, worden gelegd. Het nest ligt open en bloot tusschen het gras of de heidevege-

tatie, in moerassen meestal op zeggebulten. Doch het gruttonest ligt vrijwel nimmer zoo open als dat van den kievit; meestal ligt het iets meer tusschen de vegetatie verborgen. ☼ Grutto's hebben

op plaatsen, waar zij talrijk zijn, een neiging tot kolonievorming en daar liggen de nesten soms dicht bij elkaar. Wanneer er eenmaal eieren zijn, zijn de vogels zeer waakzaam en vliegen luid roepend rond als zich een indringer in hun broedgebied vertoont. Kraaien of roofvogels, die over hun broedgebied vliegen, worden meedoogenloos vervolgd en heftig bestookt, net zoo lang tot ze op veiligen afstand van het nest zijn gekomen.

☼ Gruttonesten zijn met een weinig oefening en geduld niet bijzonder moeilijk te vinden, doch het gedrag van deze vogels, wanneer zij eieren hebben,

is zeer verschillend. Sommige broedende grutto's verlaten reeds, wanneer men nog op grooten afstand van het nest is, stil en onopgemerkt de eieren en loopen in gebukte houding een eindweegs, om, op eenigen afstand van het nest gekomen, op te vliegen. Systematisch afzoeken van het terrein zal dan de eenige wijze zijn om resultaat te

Foto Fr. Haverschmidt

BROEDENDE GRUTTO

GRUTTO BIJ HET NEST

kunnen opleveren, maar er zijn ook vogels, die tot het allerlaatste moment op de eieren blijven zitten, om dan plotseling vlak voor de voeten van den nestenzoeker op te vliegen, waardoor deze, die zich geheel geconcentreerd heeft op het vinden van het nest, bijna altijd hevig schrikt. ☼ Het komt echter ook voor — en de bovenstaande foto van de broedende grutto is daarvan een voorbeeld —, dat een vogel op het nest blijft liggen, ook als men er vlak

voor staat. De vogel is dan zóó broedsch, dat hij vast op de eieren blijft zitten. Het is schrijver dezes eenige malen overkomen dat hij een broedende grutto over den rug kon strijken, kon beetpakken en van de eieren kon optillen. De bijgaande foto is dan ook uit de hand genomen op een halven meter afstand van den broedenden vogel, die niet opvloog toen over zijn rug werd gestreken en ook rustig zitten bleef toen de camera zoo dicht bij werd opgesteld. Dergelijke gevallen blijven natuurlijk altijd buitenkansjes voor den vogelliefhebber, doch komen niettemin bij grutto's toch geregeld voor. ☼ Een grutto, die zoo plat op zijn nest met eieren ligt, valt op heidevelden geheel met zijn omgeving samen en is dan uiterst moeilijk te vinden, omdat zijn bruine kleur geheel in zijn omgeving past. Op weilanden is dat natuurlijk veel minder het geval en is de bruine vogel tusschen het groene gras veel gemakkelijker te zien. ☼ Men zou den stilzittenden vogel gemakkelijk ongemerkt voorbijloopen, ware het niet dat hij bij de nadering van een mensch zich nog vaster op de eieren drukt en juist deze beweging of het knippen van een zijner oogen hem toch nog verradt. ☼ Na een broedtijd van ongeveer 24 dagen komen de eieren uit. De jonge grutto's zijn prachtig donkerbruine donsballietjes op hooge poo-

ten, maar met een nog kort snavelkje. Zij verlaten zoodra zij droog zijn het nest en zijn reeds zeer korten tijd na hun geboorte op grooten afstand van het nest, waarin zij nimmer meer terugkeeren, aan te treffen. ☼ De luidruchtigheid der oude grutto's kent geen grenzen, wanneer zij jongen hebben en luid schreeuwend omfladderen zij iederen indringer, die de plaats betreedt of nadert, waar de jongen zich ophouden. Daarbij zetten de vogels zich dikwijls op hoog gelegen punten, zooals hekposten, ja zelfs op boomen of telefoonpalen, waar ze dan hun klagend geschreeuw hooren laten totdat de rust is weergekeerd. ☼ De jongen groeien snel op en weten zich uitstekend in het grasland of de heidevegetatie te verbergen, zoodat men ze, vooral wanneer ze grooter worden, slechts uiterst zelden nog te zien krijgt. Reeds in Juni en Juli, als de jongen volwassen zijn, verzamelen zij zich tot kleine groepjes en begint het stil te worden op de broedplaatsen en ook de oude vogels verlaten hun broedterreinen meer en meer, zoodra de jongen vliegen kunnen. ☼ Van den herfsttrek der grutto's wordt slechts weinig gemerkt en men weet ook nog niet precies waar onze grutto's den winter doorbrengen. Een in ons land geringde grutto werd in den winter in Spanje buitgemaakt, maar verder reikt onze kennis op het oogenblik nog niet.

PORTULACA GRANDIFLORA

DOOR G. KROMDIJK

IS het nog noodig het gebruik van éénjarige zomerbloemen te propageeren? Ik geloof het eigenlijk niet. ☼ De groep van éénjarige zomerbloemen biedt zooveel verscheidenheid, dat er voor elken tuin en voor elk plekje wel iets te vinden is. Geen wonder dan ook, dat we de éénjarige zaadplanten in zooveel tuinen aantreffen, temeer daar de cultuur heel gemakkelijk en voor elken liefhebber uitvoerbaar is. Natuurlijk doen de kweekers hun uiterste best, het kleurengamma van verschillende soorten sterk uit te breiden, terwijl ook andere belangrijke verbeteringen worden aangebracht. ☼ In de groote villatuinen is de keuze dan ook vrijwel onbepaald, immers voor schier alle gewassen is er hier of daar wel een aardig plekje te vinden. In de kleine stadstuinjes, veelal aan alle zijden ingesloten, wordt de keuze heel wat moeilijker; men kan daar geen hooggroeiende zomerbloemen planten, daar de ruimte zeer beperkt is. Men kan er ook geen planten gebruiken, die slechts enkele weken van het jaar bloeien, doch men zoekt juist soorten, die uitmunten door langdurigen bloei. ☼ Dat is nu juist een gebrek van vele éénjarige zomerbloemen: of de bloeitijd begint te laat, waardoor men een groot gedeelte van den voorzomer zonder bloemen zit, of zoo ze al tijdig bloeien, is de bloei te spoedig afgelopen, waardoor men in Juli-Augustus de leegte plekken weer met andere gewassen moet vullen. In groote tuinen is dat

geen bezwaar, daar heeft men allicht een hoekje vrij, om enkele planten te reserveeren, die straks het uitgebloeide moeten vervangen. Daarvoor is in de kleine stadstuinjes geen gelegenheid, en is men dus aangewezen op planten, die den geheelen zomer bloeien. ☼ Tot die planten behooren de Portulaca's, die uit Zuid-Amerika afkomstig zijn en in 1828 in Europa ingevoerd werden. Ik geloof, dat er onder de éénjarige zomerbloemen maar weinige zijn, die in sierlijkheid en kleurenpracht met de Portulaca's kunnen wedijveren. ☼ Oorspronkelijk kende men alleen den enkelbloemigen vorm, doch thans treft men ze ook aan met gevulde bloemen, wier kleuren

PORTULACA GRANDIFLORA

(Uit: „Vaste-, Tweejarige- en Rotsplanten”, Uitg. N.V. Turkenburg, Bodegraven)

zeer intensief zijn en van zuiver wit, over goudgeel en purper-rood, naar rose en donkerrood loopen, terwijl er ook nog met gestreepte bloemen bestaan. ☼ De bloemen van de *Portulaca*'s openen zich alleen in de volle zon, we planten ze dus niet in de schaduw. ☼ Hoewel men ze half Maart reeds onder glas kan zaaien, kan dat in de tweede helft van Mei ook nog heel goed in den vollen grond. Nadat deze behoorlijk is omgespit, wordt hij voldoende vochtig gemaakt en daarna gelijk geharkt. De zaden, die zeer fijn zijn, worden niet onder een laagje aarde bedekt, doch de oppervlakte wordt slechts even met een plankje aangedrukt, zoodat de zaadjes toch voldoende met de aarde in contact komen. Zaden, die zoo als het ware boven op den grond liggen, moeten steeds vochtig gehouden worden, anders is de kiem spoedig verdroogd. Daarom dekt men het bezaaide gedeelte met vochtige zakken of lappen, die, als de jonge plantjes te voorschijn komen, direct verwijderd worden. Hoewel de vleezige stengels met de dikke blaadjes over den grond kruipen, kan men ze toch vrij dicht op elkaar laten staan, een minimum afstand van 10—15 cm is echter wel gewenscht. ☼

In tegenstelling met de meeste andere éénjarige zaadbloemen, groeien de *Portulaca*'s het liefst op een schralen, hoogen en vooral drogen grond. Het is een echt zonnekind, en als we aan die voorwaarde niet kunnen voldoen, zal ze ons slechts matig met half ontloken bloemen beloonen. ☼ Er worden tegenwoordig heel wat villa's langs en in de duinstreek gebouwd. Op deze hooge terreinen kost de tuinaanleg dikwijls heel veel geld, terwijl alle planten er ook lang niet willen groeien. De droge, zandige, vaak winderige hellingen geven de meeste moeilijkheden. Voor zulk een plaats zijn onze *Portulaca*'s buitengewoon geschikt, en dankbaar maken we er een ruim gebruik van, immers het zaad is niet duur. ☼ Gebruikt men ze als perkplant, dan moet men er bij het sproeien van het gras om denken, dat er op de *Portulaca*'s zoo weinig mogelijk water komt. ☼ Niet alleen als perkplant in kleine stadstuinjes, ook in de grootere rotstuinen kunnen ze heel goed aangeplant worden. Gebruikt men ze voor perk en helling- of taludbeplanting, liefst in een bonte mengeling van kleuren, in den rotstuint bereikt men meer effect door groepjes van één kleur aan te planten of uit te zaaien.

☼ De rotstuint is nu reeds niet meer in volle bloemenpracht, doch als het eenmaal zomer is, dan is het met den bloei zoo goed als afgelopen; daarom zijn de zomerbloeiende, kruipende *Portulaca*'s zoo mooi.

DE PRAEHISTORIE VAN DEN MENSCH

DOOR J. H. VAN WIERINGEN

(II)

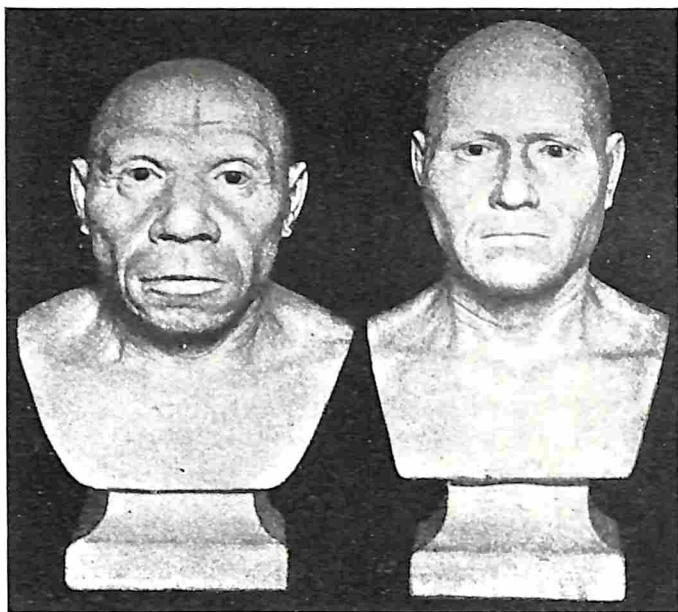
IN het vorige artikel zijn wij het een en ander te weten gekomen omtrent den bouw en de hoe-

danigheden van den primitieven Neanderthaler mensch. En wanneer wij zoo aan dezen voormensch terug denken, dan welt allicht in ons de vraag op, of de Neanderthaler inderdaad wel de alleroudste mensch geweest is, die eens in het ontoegankelijke voorverleden door de wouden van Europa rondgedoold heeft. En dan kunnen wij hierop thans een ontkennend antwoord geven; wij kennen momenteel zoowaar een nog ouder menschelijk wezen dan den mensch van Neanderthal, den nog primitieveren Heidelbergmensch of, wetenschappelijk uitgedrukt, den *Homo heidelbergensis*. ☼ Maar helaas kennen

wij van hem slechts één enkele goed bewaard gebleven onderkaak, die men bij een groot graafwerk nabij Heidelberg in 1907 opgedolven heeft.

☼ Op het eerste gezicht scheen het bedoelde kaakfragment wel toebehoord te hebben aan de een of andere Gorilla-soort; zóó primitief en grof gebouwd is het! Doch een nader grondig onderzoek heeft aan het licht gebracht, dat wij hier niet met een anthropomorphe, maar gedeceideerd met een zuiver menschelijke onderkaak te maken hebben. Het gebit, dat tot in de bijzonderheden toe volkomen menschelijk was, heeft den on-

derzoeker tot deze meening geleid. ☼ Evenals bij den Neanderthaler het geval was, bezat ook de Heidelbergmensch geen kin. Veel meer nog dan de Neanderthaler was hij in zijn breeden, massieven opstijgenden tak van den kaakboog aapachtig. Maar behalve dit, doet de Heidelberg-kaak o.a. wat betreft haar grootere aanhechtingsplaatsen der kauwspieren en het feit, dat bij haar de lengte-as van het kouwgewricht loodrecht staat op het verticale mediaanvlak van de onderkaak, ons meer denken aan een anthropomorphen aap, dan aan een mensch. In deze gevallen is de *Homo*

LINKS: RECONSTRUCTIE VAN EEN NEANDERTHALER; RECHTS: IDEM VAN EEN CROMAGNONMENSCH
(Naar Mac Gregor)

DE ONDERKAAK VAN HEIDELBERG, HET ALLEROUDESTA MENSCHELIJKE FONTEIN VAN EUROPA. MEN LETTE OP DE KINLOOSHEID EN OP DE BREDE OPSTIJGENDE TAK VAN DEN KAAKBOOG

RECENTE MENSCHELIJKE ONDER-
KAAK

Men lette op den smalle, schuin opstijgenden tak
van den kaakboog en op de kin

wij niet alleen op te vatten als een uiterst waardevol document uit het nevelachtige voorverleden, maar ook als een menselijk skeletstuk, dat toebehoord moet hebben aan een wezen uit den aanvang der menschwording. ☼ Hoe lang is dit alles geleden? Iedere praehistoricus heeft zich met deze quaestie beziggehouden en ieder heeft zijn eigen antwoord beziggehouden en ieder heeft zijn eigen antwoord geformuleerd. Ik geloof evenwel niet sterk te overgedrijven, wanneer ik den ouderdom op circa 150.000 j. schat. Velen vinden dit nog te laag getaxeerd en geven zelfs getallen op als 500.000 en 1 miljoen!

☼ Door nog onopgehelderde oorzaken is dit zeer primitieve ras van Heidelberg van den aardbodem verdwenen en heeft het plaats gemaakt voor het ons reeds bekende, minder primitieve volk van Neanderthal. Wilt gij het jaartal der successie weten? Wel, dan vermoed ik, dat 50 à 60.000 j. v. Chr. niet al te laat bepaald is. ☼ Kennen wij nog meer fossiele menschen uit den schoot der aarde dan deze genoemde? Inderdaad. In het jaar 1868

de historicus Eduard Lartet in Frankrijk nabij het plaatsje Cromagnon een zeer merkwaardige vondst, bestaande uit skeletstukken, toebehoorend aan niet minder dan aan vijf individuen, drie mannen, één vrouw en een ongeboren kind! ☼ Uit deze werkelijk goed bewaard gebleven en geologisch jongere fossielen bleek weldra, dat de uitgestorven menschen, die wij voortaan onder den naam van Cromagnonmenschen zullen kennen, in tegenstelling met zijn „voorganger”, den Neanderthaler, een vrij aanzienlijke lengte van circa 1.90 m tot 1.95 m gehad moet hebben. Zijn schedel is regelmatig van vorm en vrij hoog gewelfd, kenmerken, die meer overeenkomst vertoonen met de recente rassen, dan met den Neanderthaler. Ook ontbreekt bij hem een torus supra-orbitalis — de zware beenrichel boven de oogkassen — en heeft hij een kin. Voor het eerst in de historie der menscheit treedt de kin op en met deze de gearticuleerde spraak. Alweer kenmerken, meer van den recenten, dan van den mensch van Neanderthal. En tenslotte was de mensch van Cromagnon niet meer prognath (naar voren stekende onderkaak) en had hij een rechtstandige lichaams-houding. Wij zien dus, dat hij morphologisch sterk verschilt van zijn „voorganger”, en heel veel gelijkenis vertoont met ons, hedendaagsche menschen. Geheel identiek aan ons zijn ze evenwel niet, aangezien ze verschillen vertoonen in de

heidelbergensis dus aapachtiger dan de mensch van Neanderthal, die zelf reeds zooveel aapachtige kenmerken in zich herbergt. Hoe het ook zij, de kaak van Heidelberg dienen

EEN RECENTE ANTHROPOMORPHE ONDERKAAK

verhoudingen van de deelen der ledematen t.o.z. van elkander. ☼ Behalve genoemde vondst te Cromagnon heeft men in den loop der jaren nog talrijke andere gedaan, over de gansche lengte en breedte van Europa; zelfs buiten dit werelddeel heeft men ze aangetroffen. Evenals de Neanderthaler genoot dus de Cromagnonmenschen een algemeene verbreiding. ☼ Naast dit ras bezat Zuid-Europa in dezelfde era van den Cromagnonmenschen nog een ander lichamelijke groot ras, dat wij voortaan, naar de vindplaats, het ras van Grimaldi zullen noemen. Naar de negerskenmerken, die het ontongezeglijk bezit (zooals bv. de prognathie en de „negerstructuur” der ledematen) wordt het ras van Grimaldi ook wel eens het negroïde ras genoemd. Naar alle waarschijnlijkheid heeft het ras van Grimaldi het niet lang in ons werelddeel gemaakt; na een kortstondig verblijf in de gematigde zone is het het warme Afrika binnen getrokken, alwaar het dan ook zich verder heeft geëvolueerd en zich verder uitgekristalliseerd heeft in de diverse negervolken, welke wij momenteel kennen. De cultuurvondsten uit Noord- en Zuid-Afrika schijnen deze meening te bevestigen. ☼ Naast deze genoemde menschen- groote fossiele menschen- rassen, is Europa toen ter tijd nog door een volk lichamelijke klein, met name woond geweest, dat, als dat van Chancelade, moge wij op de vondsten in Frankrijk afgaan, slechts in Ook de rijk geleefd heeft. menschen van Chancelade, die in 1888 voor het eerst door de fransche archeologen Hardy en Feaux ontdekt werd, ging in tegenstelling met den Neanderthaler en met den mensch van Cromagnon ook was hij in het bezit van een gearticuleerde spraak, van een vrij hoog gewelfd voorhoofd, een hoogere cultuur (zie een volgend artikel) en fijner beenderstelsel. Maar het merkwadige van dezen mensch is, dat hij ondanks zijn voor ons vrij kleine gestalte van circa 1.55 m een ontzettend groot hoofd met den respectabelen

AFKOM-
DE SCHEDEL VAN OBERKASSEL-
STIG VAN EEN CROMAGNONMENSCH
Men lette op de recente trekken en de kin

HET RAADHUIS DER GEMEENTE SON EN BREUGEL (N.-B.). ENKELE JAREN GELEDEN GERESTAUREERD

halve die zijn er nog wel andere planten, zooals bijv. *Kochia trichophylla* of zomer-cypres. Inderdaad doet deze eenjarige plant op eenigen afstand dichtbij bekeken blijkt echter dat eigenlijk de gehele habitus van de plant anders is, terwijl de kleur der bladeren ook lichter is dan het donkere groen van de coniferen. Voor bescheiden beurzen is de zomer-cypres echter een dankbare vervanger, want voor enkele dubbeltjes heeft men reeds een pakje zaad, waaruit men heel wat planten kan kweken. De zaden worden onder glas of in potten of kistjes binnenshuis uitgestrooid, waarna ze later een paar maal verspeend en tenslotte in kleine potjes gezet worden. Goed afgeharde plantjes mogen dan begin Juni op een beschut, zonnig hoekje uitgeplant worden. Bijna alle planten groeien zuilvormig op, hoewel er nog wel eens een enkele verkeerde tusschen komt. Al worden ze niet zoo erg breed, toch moeten we er om denken dat ze niet te dicht op elkaar geplant worden; ze mogen gerust op een onderlingenaafstand van 75—100 cm staan, waardoor de vorm des te fraaier uitkomt. In September beginnen de bladeren en stengels plotseeling van kleur te veranderen, eerst licht rood, later donkerder, totdat

ze tenslotte donker wijnrood kleuren. Op eenigen afstand bekeken zou men denken dat de planten in bloei staan, en bij nadere beschouwing blijkt dit inderdaad ook het geval te zijn. De planten zijn als overladen met nietige bloempjes, die in het geheel niet opvallen. Wat de bloemen aan kleur te kort schieten, hebben bladeren en stengels overgenomen, om zodoende toch van het noodige insectenbezoek verzekerd te zijn. Na een paar weken worden de planten meer stroogeel en bij onderzoek blijkt dat ze vol zaden zitten, die er bij de minste aanraking afvallen. Op die plaatsen komen volgend voorjaar weer talrijke plantjes op; heeft men dus een beetje geluk, dan behoeft men maar eenmaal

te zaaien. De *Kochia* is een zoutminnend gewas, en zal het dus bij voorkeur langs en in de duinstreek naar haar zin hebben; men dient haar echter tegen den kouden zeewind te vrijwaren. Ook als potplant is ze heel goed te kweken, doch moet dan 's zomers buiten blijven, anders vallen de bladeren spoedig af.

EEN BEUKENLAAN IN HET PRACHTIGE ULVENHOUTSCHE BOSCH BIJ BREDA